

Nézettségnövelő tényező

■ A GYERMEKBÁNTALMAZÁS ÉS A MÉDIA KAPCSOLATA

Napjainkban az erőszak univerzális jelenség: terroristák féktelen támadásai, bombariadók az iskolákban és más intézményekben, csecsemőgyilkosságok, tizenévesek által elkövetett gyilkosságok – ilyen és ehhez hasonló hírek özönlenek naponta a médiából. Az itt közölt elemzés célja annak bemutatása, hogy miként jelennek meg a mai magyar médiában a gyermekek bántalmazásának esetei és az azzal kapcsolatos kérdések. Kiknek szólnak ezek a beszámolók, milyen formában, milyen terjedelemben és főként milyen minőségben találkozhatunk a témával mi, tévéző és újságolvasó közönség. A vizsgálathoz közel hetven televíziós felvétel és közel száz újságcikk gyűlt össze. Ezek elemzése során szerzőnk arra kereste a választ, hogy melyek a média általános funkciói, hogy e funkciók között hol kaphat, és hol kap helyet a gyermekbántalmazások bemutatása. A dolgozatot kiegészíti négy, vezető televíziós műsorok szerkesztőivel és főszerkesztőivel készült interjú. A tanulmány írója meggyőződéssel vallja, hogy a médiának óriási szerepe, és nem utolsó sorban felelősége van általánosságban is, de különösképpen olyan esetekben, ahol egy minden szempontból kiszolgáltatott gyermek áll a hírek középpontjában.

■ A KUTATÁS KÉRDÉSFELVETÉSEI

- A közszolgálati funkciók és a gyermekbántalmazás bemutatásának lehetőségei, milyen összefüggésben vannak egymással?
- Mi jellemző a gyermekbántalmazással foglalkozó műsorok minőségére?
- Mennyire jelenik meg a gyermekbántalmazás „nézettség-növelő tényezőként” a médiában?
- Milyen következményei lehetnek a gyermekbántalmazás bemutatásának?

Feltételezéseim szerint számszerűségében, gyakoriságában a közszolgálati csatornán jelentősen több időt szánnak a gyermekbántalmazás eseteinek bemutatására. Előzetes elvárásaim alapján a közszolgálati csatorna műsoraira sokkal inkább jellemző a szakmaiság, a probléma több szempontú, bővebb, kiegyensúlyozott és elfogulatlan bemutatása. A kereskedelmi televíziók a társadalmi problémákat, ezen belül a gyermekbántalmazást inkább a nézettség, és ezzel összefüggésben a bevétel növelése céljából mutatják be, és kevésbé törekszenek a probléma megoldására.

Tudjuk, hogy a gyermekbántalmazás bemutatásában a médiának óriási jelentősége van, mert többek között tájékoztat, felhívja a figyelmet a problémára. Ugyanakkor véleményem szerint esetleg káros következményei is lehetnek, mert a gyengébb minőségű, szakmailag megkérdőjelezhetően szerkesztett műsorokban kevésbé jelenik meg az életutak árnyaltabb, többszempontú elemzése.

■ A minta bemutatása

A megfigyelt időszak alatt összesen hat televízió-csatorna, 16-féle műsorából 65 adásrészletet vettem fel, valamint 11 újság

közel 100 gyermekbántalmazásról szóló cikkét gyűjtöttem össze, amelyet az alábbi 1/a és 1/b táblázatban foglaltam össze.¹

■ MÓDSZEREK

A kutatás során több módszer együttes alkalmazását láttam indokoltnak. A feltáró módszerek közül a megfigyelést és az egyéni, szóbeli kikérdezés módszerét alkalmaztam strukturáltan interjú formájában.

A megfigyelés esetében a mintavétel közel két hónapig tartott, 2005. április elejétől 2005. május végéig. A választás azért esett erre a két hónapos intervallumra, mert ennyi időre volt szükség a megfelelő számú minta összegyűjtéséhez. A mintavétel véletlenszerűen történt, mivel technikailag nem állt módomban minden televíziós műsor valamennyi adását rögzíteni és az összes sajtótermék valamennyi számát figyelemmel kísérni. Továbbá azt sem lehetett előre megmondani, hogy mikor lesz olyan aktuális gyermekbántalmazással kapcsolatos eset, amely a média is foglalkozik majd. A mintában szereplő bejátszásokat VHS kazettára vettem fel, amely felvételekről naplót veztettem.

Az interjúk során olyan kérdéseket tettem fel, amelyek az alábbi témákra irányultak: mi az adott műsor, minek van ma hírértéke, milyen szempontok alapján választják ki az egyes műsorokban szereplő riportokat; milyen gyakorisággal szerepelnek a hírek között gyermekbántalmazással foglalkozó riportok, azok milyen forrásból származnak. A további kérdések az

¹ A kutatást négy interjú egészíti ki, amelyeket különböző műsorok főszerkesztőivel készítettem: Pálmai L. Ákossal az Aktív egyik szerkesztőjével, Dr. Kert Attilával a Tények főszerkesztőjével, Szörényi Péterrel a Mokka főszerkesztőjével és a Strucc főszerkesztőjével Rechniczter Tamással, akiknek ezúton köszönöm meg a kutatásban való segítségüket.

ÚJSÁG, FOLYÓIRAT TÍPUSA	ÚJSÁG, FOLYÓIRAT CÍME	ELEMSZÁM ÖSSZESEN	ELEMSZÁM
SZAKLAP	Család gyermek Ifjúság	8	13
	Zsarú Magazin	5	
BULVÁRLAP	Napi Ász	2	24
	Blikk	15	
	Reggel	2	
	Mai Nap	1	
	Nők Lapja	4	
NAPILAP	Népszava	15	58
	Népszabadság	24	
	Magyar Hírlap	8	
	Magyar Nemzet	14	
A MINTA ELEMSZÁMA ÖSSZESEN		98	

1/a táblázat:
Újságok, folyóiratok mintájának összesítése

TV-CSATORNA TÍPUSA	KÖZSZOLGÁLATI		KERESKEDELMI	
A műsor típusa	A műsor címe	Elemszáma	A műsor címe	Elemszáma
SZAKMŰSOR	Kéfény	4	Strucc	2
	Csellengők	3		
	Válaszd a tudást	1		
	Közérdekű közlemény	1	Stúdió beszélgetés	1
Szakműsorok összes elemszáma		9	3	
BULVÁR	-	-	Fókusz	1
			Aktív	3
			Napló	2
Bulvárműsorok összes elemszáma		0	6	
HÍRMŰSOR	Híradó	7	Híradó	13
	A Szólás Szabadsága	2	Tények	10
	Napi Mozaik	1	Mokka	5
	Napkelte	6	-	-
Hírműsorok összes elemszáma		16	28	
Közszolgálati műsorok elemszáma összesen: 25 (+1 film és 1 dokumentumfilm)		Kereskedelmi műsorok elemszáma összesen:		37
A MINTA ELEMSZÁMA ÖSSZESEN:		64		

1/b táblázat:
Televízió műsorok mintájának összesítése

adott műsor készítésével voltak kapcsolatosak, nevezetesen, hogy általában milyen hosszúak ezek a riportok, milyen mélységben kívánják feldolgozni a témát. Kinek a szemszögéből világitják meg ezeket az eseteket. Végül milyen eszközöket használnak a műsor készítése közben (pl.: zene, vágás, kommunikáció, illusztrációk.)

■ AZ ELEMZÉS SZEMPONTJAI

A feltáró módszerek segítségével kapott adatokat minőségi elemzésnek vetettem alá. Az elemzés során az alábbi szempontokat tartottam fontosnak: a műsorok és újságok funkciói; ahogy a szerkesztők látják; a műsorok és újságok típusai; az elkövető személye; az elkövetés helyszíne; a bemutatás célja és módja, és végül a hír utóélete.

■ A média funkciói, ahogy a szerkesztők látják

A média társadalmi tevékenységünk számos aspektusában megjelenik, és óriási hatást gyakorol mindennapi életünkre, és ezáltal tapasztalatainkra is. A média alkalmas lehet művelődésre, a kultúra közvetítésére, tudás átadásra, ismeretterjesztésre, oktatásra, közszolgálati funkciók ellátására, tájékoztatásra, politikai hatalom érvényesítésére, hat az emberek szocializációjára, és persze alkalmas szórakoztatásra, kikapcsolódásra. A médiumok segíthetnek bennünket a tapasztalati kereteink és az általános kulturális szemléletünk kialakításában is, amelyek segítségével az információkat értelmezni és rendszerezni tudjuk. Ugyanakkor a médiumok általában hajlanak arra, hogy a társadalom azon rétegeinek nézeteit visszhangozzák, akik megfelelő agyagi és egzisztenciális háttérrel rendelkeznek. Ha ebben a viszonylatban vizsgáljuk meg például a kereskedelmi televíziókat, az interjúk tanulsága szerint a 18-49 év közötti korosztály az elődleges célközönségük. Dr. Kert Attila a *Tények* főszerkesztője ezt a következőképpen fogalmazta meg:

„Mi a műsor célja, mi az ars poeticája?”

Az, hogy bemutassuk a világot a lehető legszínesebben, legizgalmasabban, szinte minden korcsoport számára. De azt tudni kell, hogy a kereskedelmi televíziózásban a 16 és 49 éves kor közötti korcsoport számít célcsoportnak. Elsősorban azért, mert ennek a korcsoportnak van a legnagyobb vásárlóereje. Vannak ugyan próbálkozások az ötvenes korosztály megszólítására is, de nem ez a jellemző. Kifejezetten időseknek szóló műsorokat pedig egész biztosan nem talál sz sem a Tv2, sem más kereskedelmi csatorna műsorán. Ezt meghagyjuk a közszolgálati csatornáknak.”

■ A műsor vagy újság típusa

A műsorok, illetve az újságok típusa az egyik legmeghatározóbb elemzési szempont, hiszen ez nagymértékben befolyásolja azt, hogy milyen stílusban, mélységben és terjedelemben dolgozza fel a gyermekek bántalmazásáról szóló eseteket. A műsorok és újságok jellege nagymértékben összefügg az adott műsor vagy újság funkciójával is. Hogy hogyan, az kiderül a mintában szereplő műsorok és sajtótermékek legfőbb jellemzőinek áttekintéséből.

Az információs műsorok közül legfontosabb a híradó. Alapvető különbségek tapasztalhatók a közszolgálati és a kereskedelmi csatornák híradói között. Ahogyan a *Tv2 Tények* című hírműsorának főszerkesztőjétől megtudtam, egy kereskedelmi csatornán a híradó szerkesztésében sokkal több szabadság megengedhető, mint egy közszolgálati csatorna híradójának esetében:

„A hírek mindenhol ugyanazok. Egy helyről származnak, és ebből válogatnak a közepes fontosságú hírektől a tévécsatornák. Tehát a legfontosabb hírekről valamennyi csatorna beszámol, de a közepes fontosságú hírek közül, már minden csatorna az arculatának megfelelően válogat. Ez az, amit a közszolgálati televízió nem tehet meg. A közszolgálati csatorna híradójának mindenkihez szólnia kell.”

Ezzel a kijelentéssel persze lehet vitatkozni, hiszen azáltal, hogy egy közszolgálati csatorna hírműsora pontos információkat, és tájékoztatást ad, azzal a közszolgálati csatornák is kialakítanak magukról egy képet. A pontos és hiteles tájékoztatás, valamint az a törekvés, hogy a nézők legszélesebb körét megszólítsák, az a közszolgálati csatornák arculatformálásának a része.

A híradót támogatják az úgynevezett háttéradások, melyekben egy-egy témát bővebben kifejtnek. Ilyen például *Az Este (M1)*, *A Szólás Szabadsága (M1)*, *a Panoráma*, *a Kormányváró (M2)*, *az Esti kérdés (Duna Tv)* *az Országház (RTL KLUB)*, vagy *az Napló (Tv2)*. Itt kell megemlítenem a híradót támogató műsorok között *a Napkeltét (M1)* és *a Kéfényt (M1)* is, annak ellenére, hogy a Napkelte tulajdonképpen szolgáltató magazin, a Kéfény pedig szakműsor, pontosabban a Magyar Televízió bűnügyi magazinja. A mintából egyértelműen kiderül, hogy a közszolgálati csatornákon sokkal több ilyen híradót támogató háttérműsor található, ami a különböző kérdések – köztük a gyermekbántalmazás – mélyebb, szakértők bevonását is lehetővé tevő elemzésére kínálnak megfelelő terepet.

Egyre gyakoribbak a reggeli magazinműsorok, Ilyen műsor például a Napkelte (M1), a Mokka (Tv2), a Napi mozaik (M1), a Reggeli (RTL KLUB), vagy az Indul a nap és a Kalendárium (Duna Tv). Ezeknek a műsoroknak sokkal könnyedebb és egyben közérthetőbb a hangvétele. Természetesen itt is vannak különbségek a kereskedelmi és a közszolgálati csatornák ilyen jellegű műsoraik között, sőt még a kereskedelmi csatornák reggeli magazinjai is eltérnek egymástól.

További műsортípusok a heti összefoglalók, ilyen volt régebben a *Hét (M1)*, most pedig *a Heti Mozaik (M1)*, *Napló (Tv2)*, vagy *a Heti válasz (Duna Tv)*. Ezek kevésbé alkalmasak a gyermekbántalmazás bemutatására, mert a héten történt főbb események összefoglalását széttördelné. Ennek megfelelően a mintagyűjtés során sem találkoztam az elemzés szempontjából adekvát beszámolóval ezekben a műsorokban.

Vannak még természetesen a televíziós interjúk, kerekasztal-beszélgetések, ahol a legkülönbözőbb témák kerülnek terítékre, részletesebb megbeszélésre. E műsортípusok kevésbé „feszesekek”, mint a híradók. Több a lehetőség és az idő a rögtönzésekre, a szabadabb szövegformálásra, vagy az elmélyültebb beszélgetésre. A mintagyűjtés során, az általam figyelt két hónapban, sajnos nem találkoztam a gyermekbántalmazásról vagy a családon belüli erőszakról szóló kötetlenebb beszélgetéssel. Az, hogy a mintában nem szerepel a gyermekbántalmazás vita formájában való bemu-

tatása, természetesen nem jelenti azt, hogy a téma súlyossága vagy komolysága nem érdemelné meg az ilyen jellegű feldolgozást, csupán ebben az időszakban éppen nem került rá sor.

Egyéb riportmagazinok: például az *Aktív (Tv2)*, és a *Fókusz (RTL Klub)*. Számos hírt sikerült ezekből a műsorokból rögzíteni, amelyek gyermekbántalmazással foglalkoznak. Ezeknek a műsoroknak a közönsége a tapasztalatok szerint a kereskedelmi televíziózás által meghatározott 18-49 éves közötti korosztály. Az ő igényeiket, kíváncsiságukat és ízlésüket kell kielégíteniük, úgy hogy a lehető legmagasabb nézettséget ériék el adásról-adásra. Ez a szempont több ponton is ütközhet véleményem szerint a gyermekbántalmazás problémáinak mély, alapos és szakszerű bemutatásának igényével.

A mintában szereplő sajtótermékek között találhatunk szakmai folyóiratokat, mint például a *Család Gyermek Ifjúság* című szaklap, vagy a *Zsaru* magazin. Ez utóbbi a címéből adódóan megint csak könnyedebb hangvételű, hiszen magazinról van szó. Ezekben a folyóiratokban természetesen részletesebb és szakszerűbb a téma feldolgozása, mint például egy napilapban: *Magyar Nemzet*, *Népszabadság*, vagy egy olyan magazinban, mint például a *Nők Lapja*. A különféle bulvárlapokban pedig kizárólag a szenzáció az, ami meghatározza a beszámoló jellegét. Már az is sokat elárul a bulvár műfaj sajátosságairól, hogy a cikket a „Szórakozás” rovatban közlik. A szenzációkeltésre már a világsztár személye önmagában is alkalmas. A szenzációhatást pedig egyéb újságírói eszközökkel is igyekeznek a lap munkatársai megerősíteni. Például hatalmas vastag betűs szalagcímet, nagyméretű, színes fotókat használnak. A szöveg ehhez képest igen rövid és jobbára csak részleteket ragad ki a teljes hírből. A fogalmazásmód pedig – akár jogi akár újságírói szempontból vizsgálva – igen pontatlan és felületlen. Összességében viszont mindenképpen alkalmas az információközlésnek ez a módja arra, hogy felhívja az olvasó figyelmét, és annyi mindenképpen megragadjon emlékezetében: „Jackó nevet a vádakon” (1. kép).

1. kép: Blikk, 2005. 03. 02. 10. old.

■ Az erőszak elkövetésének helyszíne

A minta alapján elmondható, hogy közel azonos arányban vannak az utcán, vagy egyéb közterületen és a családon belül elkövetett erőszakos cselekményekről szóló beszámolók. A mintá-

ban szereplő összes beszámoló közül 30 foglalkozik családon belüli erőszakkal. Ez a 30 hír 13 konkrét esetet dolgoz fel különböző formában. 50 hír szól valamilyen közterületen elkövetett gyermekek vagy fiatalok elleni erőszakos cselekményekről. Ez az 50 hír mindössze 6 konkrét esetet takar. Tizenegy hír tudósít továbbá iskolában elkövetett erőszokról, ami 6 konkrét esetet érint. Ezek az arányok természetesen nem tükrözik az esetek valódi gyakoriságát. Egyrészt azért, mert az esetek igen nagy százaléka felderítetlen marad a hatóságok számára, másrészt nyilvánvaló, hogy a média nem foglalkozhat valamennyi esettel.

További csoportosítási lehetőség azt megvizsgálni, hogy a hír hazai, vagy külföldi esetről számol be. Eszerint az összes hír közül csak a konkrét eseteket számolva – vagyis egyazon hír későbbi fejleményeit, valamint a különböző médiumokban való megjelenését nem számítva – 17 eset hazai, 7 külföldi, és kettő pedig hazai hír ugyan, de külföldi érdeklősége és vonatkozása is van. A hazai, illetve a külföldi esetek aránya az itthon történt esetek javára érthető, hiszen az embereket mindig jobban érdeklik azok az események, amelyek a szűkebb-tágabb környezetében történnek, mint azok, amelyek több száz vagy több ezer kilométerrel messzebb zajlanak. Az esetek hazai vagy külföldi voltát vizsgálva érdemes megjegyezni, hogy a mintában szereplő, az iskolában történt erőszakos cselekmények kizárólag külföldi beszámolókból származnak. Pedig ilyen esetek nyilván nálunk is történnek. Talán nem annyi, mint másutt, vagy az esetek többsége itt sem kerül a nyilvánosság elé. Ami valószínűbbnek látszik az inkább az, hogy talán nem olyan jellegűek, mint amilyeneket a beszámolókból megismerhettünk. A beszámolóban szereplő esetek többnyire iskolai lövöldözésekről, túszejtésekről, mészárlásokról szólnak. Szerencsére azért itt még nem tartunk.

■ Az elkövető személye

Egy gyermekbántalmazásról szóló hír egyik lényeges tényezője lehet a bántalmazás elkövetőjének személye. Elkövető lehet szülő, nevelőszülő, pedagógus, kortárs, vagy az áldozat számára ismeretlen személy. A médiához többnyire csak azok az esetek jutnak el, amelyek valamilyen szempontból közérdeklődésre tarthatnak számot. Ilyen jellemző lehet például, ha akár az elkövető, akár az áldozat vagy maga a cselekmény valamilyen oknál fogva nem tekinthető átlagosnak. A „Mortimer ügy”, vagy „szamurájkardos támadás” néven is emlegetett esetről mind az áldozat, mind az elkövető, valamint az elkövetés módja igen szokatlan és emiatt kapott igen nagy médiavisszhangot. A cselekmény különös kegyetlensége váltotta ki a média érdeklődését a „szécsényi gyilkosság”-ként elhíresült esetben. A minták magas számából is látszik, hogy az ügy rendkívüli módon sokkolta és foglalkoztatta a közvéleményt. Az ügy részleteivel és a rendőrségi nyomozás eredményeivel a média nap mint nap foglalkozott. Ha kronológiai sorrendben végignézzük az ügygel foglalkozó, mintában szereplő cikkek címeit, nyomon követhetjük a nyomozás előrehaladását és az ügy teljes felgöngyölítését, ahogy az a médiában megjelent:

• Az esetről kezdetben csak ennyit lehetett tudni: „Rendőrok keresik az eltűnt kamaszlányt” – Magyar Nemzet 2005. 04. 04.

• Még ugyan ezen a napon megtudjuk, hogy nem eltűnt, hanem elrabolták a kislányt: „Elraboltak egy kislányt” – Népszabadság, 2005. 04. 04.

• Szintén aznap már az is valószínű, hogy: „Megersült, sőt életveszélyben lehet az eltűnt szécsényi kislány” – Népszava, 2005. 04. 04.

• Másnapra mindenkit lesújt a bizonyosság: „Gyász és döbbenet Szécsényben” – Magyar Hírlap, 2005. 04. 05., vagy „Gyermeekyllosság Szécsényben” – Népszabadság 2005. 04. 05.

• Egy nappal később, már a kislány halálának körülményeit taglalja a sajtó: „Fulladás miatt halt meg a szécsényi kislány” – Magyar Hírlap, 2005. 04. 06., vagy „Szörnyű kínok közt halt meg a kislány” – Népszava, 2005. 04. 06., vagy „Fulladás és fejsérülés okozta a lány halálát” – Magyar Nemzet, 2005. 04. 06., vagy „Élve temette el a kislányt” – Népszabadság, 2005. 04. 06.

• A rendőrség másnapra elfogta a gyilkost: „Ismét elmeorvos elé kerül a szécsényi kislány gyilkosa” – Népszabadság, 2005. 04. 07.

• Ezután a szörnyű és megdöbbentő eset után az illetékes hatóságok szakemberei – Polt Péter legfőbb ügyész, Gyurcsány Ferenc miniszterelnök, Petrétei József igazságügyi miniszter a jelenlegi büntetőjogi szabályozás szigorítását ígérik, miszerint az erőszakos bűncselekmények elkövetőit megfosztanák a tárgyalásról való lemondás lehetőségétől, így az enyhébb büntetés lehetőségétől is. „Polt gyorsított eljárást ígér” – Népszabadság, 2005. 04. 09., vagy „Szécsényi tragédia: szigorítás várható” – Népszava, 2005. 04. 12.

■ Az erőszak bemutatásának módja

Az erőszak bemutatásának stílusa nagymértékben függ attól, hogy milyen típusú műsorban vagy újágban jelenik meg. A hitelesség és a pontosság mellett a gyermekbántalmazás áldozatait és magát a témát megillető alázat is az elvárható minimumok közé tartozik a médiával szemben. Ezeknek az elvárásoknak mindenképpen függetlennek kellene lennie a műsor vagy az újság típusától, de ennek sajnos nem minden esetben lehetünk tanúi. A stílus további meghatározója a műfajon túl, a beszámoló terjedelme, a feldolgozás mélysége, illusztráltsága, a megszólalók száma. Ezek szorosan összefüggenek egymással, és az egyik következik a másikból. Egy újságcikk hosszát az is befolyásolja, hogy a lap mely rovatában jelenik meg. Vannak olyan rovatok és a rovatoknak olyan részei – pl.: *Magyar Nemzet Krónika*, vagy *Népszabadság* és a *Népszava Mozaik*, *Magyar Nemzet Látótér* című rovata, melyek csupán néhány mondatban fogalmazzák meg a történeteket vagy az azokkal kapcsolatos fejleményeket. De vannak olyanok is, amelyek valamivel bővebb kifejtést tesznek lehetővé. Egy címlapon lehozott hír tömör lényegre törő címmel kezdődik, melyet a cikk néhány mondatra kiterjedő, rövid összefoglalása követ, mintegy bővített tartalomjegyzékként szolgálva az olvasó számára. Az olvasó ezekből rögtön megtudhatja, hogy milyen főbb témákat tartalmaz az újság, és azok részletes kifejtését, vagyis a teljes cikket hányadik oldalon találja, melyet az összefoglaló végén mindig feltüntetnek. A címlapon szereplő cikkek közül mindig van egy, ami a legfontosabb, vagy a legaktuálisabb hírt tartalmazza.

Ha a *Blikk* címlapjára csak egy pillantást vetünk látható, hogy mennyire feltűnő színű, nagybetűs címsorral, hatalmas, féloldalas fotókkal próbálja meg felkelteni az olvasó érdeklődését.

3. kép: *Blikk*, 2005. 05. 23. címlap

A stílus meghatározója lehet az is, hogy egy beszámoló milyen mértékben képes elvonatkoztatni a konkrét problémától, és mennyire van ezáltal újrafogalmazva a mondanivaló. Az újrafogalmazást Rechniczter Tamás a *Strucc* főszerkesztője a következőképpen értelmezte:

„A felkonfoknak² sajátos dinamikája van a műsorban, fontos, hogy a műsorvezető nálunk ne „öt okos mondatot mondjon”. Az adott kérdéstől jelentősen elvonatkoztatva vezetünk fel egy-egy témát.”

A legtöbb lehetőség az ilyen eszközök használatára a *Strucc* című műsorban figyelhető meg függetlenül az adás témájától. Az átértelmezés és újrafogalmazás itt erőteljes törekvés, a műsor koncepciójának szerves része. A riportokat, bejátszásokat megelőző úgynevezett *felkonfok* nagyon sok ötletes, érdekes, és művészi elemet tartalmaznak, melyek segítségével teljesen más kontextusba helyezik a problémát. Ezzel is kifejezve azt a szándékukat, hogy az esélyegyenlőséget igen széles mértékben kívánják értelmezni.

Az újrafogalmazásra a legkevesebb lehetőséget a híradós műfaj ad. Egy hírműsorban gyakorlatilag tilos az ilyen eszközök használata:

„A híradóban semmilyen „trükköt” nem lehet alkalmazni. Egyszerűen tilos. Egy híradó nem dramatizálhat, nem lehet benne megszervezett jelenet. Kizárólag a valóság bemutatásának eszközeit lehet használni. Egyáltalán nem használunk például zenei aláfestést, lassítást (csak abban az esetben, ha az a momentum csak ily módon emelhető ki). Ha alkalmaznánk ezeket az elemeket, újraértelmeznénk az eseteket, ami egy híradó esetében megengedhetetlen. Grafikont vagy különböző grafikákat lehet használni, mert ezek nagyon jól szemléltetnek, ugyanakkor nem értelmezik újra a hírt.” (Dr. Kert Attila, Tények)

² A hírt, bejátszást megelőző szerkesztői, műsorvezetői felvezető szöveg: felkonferálás. (A szerk.)

Jelentős elvonatkoztatási szándék figyelhető meg egy vizsgált televíziós bejátszásnál, ami egy *társadalmi célú hirdetés*. Itt az a cél, hogy a konkrét esettől elvonatkoztatva, lényegre törő, frappáns, sőt esetenként meghökkentő képi megfogalmazással, néhány másodpercbe sűrítve érjenek el hatást, így hívva fel a közvélemény figyelmét egy mindannyiunkat érintő, tehát közérdekű, társadalmi problémára. A kisfilm után pedig vagy szöveggel, vagy felirattal pontosítják a probléma mibenlétét, – ami egyben a hirdetés címe is lehet, mint például: „*Állítsuk meg a családon belüli erőszakot!*”, valamint a hirdetés elkészítésének megbízóját.

A legnagyobb mértékben a filmben nyílik lehetőség az elvonatkoztatásra, újrafogalmazásra művészi eszközök segítségével.

■ Az erőszak bemutatásának célja

Az erőszak bemutatásának célja nagyon sokféle lehet. Ez nemcsak az bemutatási móddal, hanem a műsor vagy újság típusával is összefügg. Ezeket a kérdéseket szinte lehetetlen egymástól elválasztva elemezni, mert az egyes célok is sok esetben érintik, vagy részben átfedik egymást. Az egyik legkézenfekvőbb cél egy esetről való híradás, vagyis a tájékoztatás, további szándék lehet a problémafelvetés, vagy segítségkérés. A *Csellengők* című műsor például kimondottan ez utóbbi feladatra szakosodott, vagyis a média segítségét használja fel arra, hogy otthonról eltűnt vagy elcsavargott családtagok nyomára bukkanjon. A vizsgált mintában több a *Csellengők* műsorából felvett anyag is szerepel. Segítségkérésre azonban más módon is kínál lehetőséget a média. A *Napkelte* és a *Mokka* című műsorok is alkalmasak ezen funkciók betöltésére. A *Mokka* elemzett adásából származó felvételen Simek Kitti és Morvai Krisztina volt a vendég, és többek között az újonnan megjelent közös könyvüket mutatták be, és arra kérték a nézőket, hogy minél többen vásárolják meg ezt a könyvet, mert ezzel nemcsak Kitti nehéz anyagi helyzetén javíthatnak jelentősen, hanem a könyv megvásárlása esetén 100 forinttal támogatják a családon belüli erőszak elleni küzdelmet is. A segítségnyújtásra a *Kékfény* című műsor is remek példa, amely, az eredményesebb és gyorsabb nyomozás érdekében nem egyszer kéri a nézők, illetve a lakosság segítségét. A segítségkérés vagy a segítségnyújtás céljai szorosan összefüggenek a megoldáskeresés céljával, még ha csak rész megoldásokról, vagy átmeneti megoldásokról van is szó. De az elemzés és okfeltárás, tényfeltárás is egyfajta út lehet a megoldáshoz. Erre elsősorban *A Szólás Szabadsága*, illetve a *Napkelte* című műsorok alkalmasak, szerkezetük, funkciójuk, és nem utolsósorban a műsorvezetők személyisége és felkészültsége okán.

■ A beszámoló utóélete és következményei

A mintában a *körmendi, a szécsényi gyilkosság* fejleményei, *Sebestyén, Simek Kitti, Mehmed Káracsika* története, *Michael Jackson* pere, és a legutóbbi „*szamurájkardos támadás*” az, amelyet a média nyomon követ. A médiában megfigyelhető az jelenleg, amikor egy-egy konkrét és aktuális eset indít be egy olyan

folyamatot, melynek hatására alaposabb, többszemponú vizsgálatok kezdődnek. Felülvizsgálják hatályban lévő, de rossz, nem megfelelő, nehezen foganatosítható törvényeket.

■ ÖSSZEGRÉS

Az a két hónap, amelyet a média megfigyelésével, majd az elemzéssel töltöttem számos új, és legalább ennyi előzetes várakozásaimnak megfelelő tapasztalatot hozott. Egyik feltételezésem a médiával és a gyermekbántalmazással kapcsolatban az volt, hogy ez a téma és a közszolgálati funkciók összefüggenek egymással, mégpedig számszerűségében és gyakoriságában. A közszolgálati csatornán jelentősen több időt szánnak a gyermekbántalmazás eseteinek bemutatására. Előzetes elvárásaim alapján a közszolgálati csatorna műsoraira sokkal inkább jellemző a szakmaiság, a probléma több szempontú, bővebb, kiegyensúlyozott és elfogulatlan bemutatása. A kereskedelmi televíziók csatornái a társadalmi problémákat, ezen belül a gyermekbántalmazást inkább valóban a nézettség, és ezzel összefüggésben a bevétel növelése céljából mutatják be, és kevésbé törekszenek a probléma megoldására. Örömmel tapasztaltam, hogy egy kereskedelmi televízió is tehet valamit a társadalmi problémák kezeléséért. Nyilván nem ugyanolyan mértékben kell ezt a szerepet felvállalnia, de más eszközökkel, más stílusban megtalálhatja az arculatának is megfelelő megoldásokat. Ilyen például a *Tv2 Strucc* című esélyegyenlőségi magazinja. Ahhoz, hogy ez a műsor létrejöhesse szükség volt az Ifjúsági-, Szociális-, Családügyi- és Esélyegyenlőségi Minisztérium és a *Tv2* támogatására is. Ez azt jelenti, hogy egy kereskedelmi csatorna is áldozhat anyagi forrásokat olyan fontos kérdésekre, mint az esélyegyenlőség. Nemcsak a nézettség és a bevétel az egyetlen szempont, hanem a társadalmi szerepvállalás és ezzel összefüggésben a csatorna presztízse is. Hogy egy esélyegyenlőséggel foglalkozó műsor is lehet sikeres, ráadásul egy kereskedelmi csatornán.

További feltételezésem volt, hogy a médiának vannak a gyermekbántalmazás témakörét illetően pozitív és negatív hatásai egyaránt. Ez valóban így van. A vizsgálat során volt példa erre is, arra is. A kedvező hatások valóban a magas szakmai színvonalú, igényes műsoroknak köszönhetőek, míg káros következményekkel a bulvár és egyéb vitatható szakmai színvonalú műsorok és újságok híradásai és beszámolóí járnak. De a végszó legyen inkább az, amiben a média hasznos és jó lehet. Ha felelősségteljes és szakmailag, erkölcsileg igényes médiumokról beszélünk, akkor az mindenképpen alkalmas a társadalmi tudatformálásra, a tájékoztatásra és nem utolsósorban a segítségnyújtásra, amelyre a gyermekbántalmazás és a családon erőszak problémájának igencsak nagy szüksége van.

Veroné Jámbor Noémi

(A felhasznált szakirodalom a szerkesztőségben elérhető.)